

R e f e r a taf møde i det udenrigspolitiske navn tirsdag den 18.januar 1949 kl. 9.-

Tilstede var:

Statsministeren,

Udenrigsministeren,

Forsvarsministeren,

Folketingets formand hr. Loholt (fra ca.
kl. 9.20).

Folketingsmand Alsing Andersen,

" Gustav Pedersen,

" Frode Jakobsen,

Landstingsmand Alfred Kristensen,

Landstingets formand hr. Steincke,

Landstingsmand Hans Hansen,

Folketingsmand Edvard Sørensen,

" Jørgen Gram,

" Erikil Kristensen,

Landstingsmand Nauch,

" Steensballe,

" Jørgen Jørgensen,

Folketingsmand Ole Bjørn Kraft,

" Jørgen Jørgensen,

" Starcke.

Fra Udenrigsministeriet:

Direktøren,

Udenrigsråd Brun,

Fuldmægtig Schram-Nielsen,

Sekretær Paul Fischer,

" W. McIlquham Schmidt.

Jørgen Jørgensen M.F. åbnede på formandens
vegne mødet. Fremgangsmåden for drøftelserne skulle være,

at repræsentanterne for partierne gav udtryk for deres synspunkter. For sit eget vedkommende - og dette gjaldt måske også for andre - lagde han vægt på ikke i for høj grad at forpligte sit parti til bestemte afgørelser.

Gustav Pedersen omtalte pressens meddelelser om U.S.A.'s reaktion på en nordisk forsvarssalliance. Han bad Udenrigsministeren oplyse, hvad der lå til grund for disse pressemeddelelser.

Edvard Sørensen udtalte, at det ville være hensigtsmæssigt, om de to politikere, der havde deltaget i den skandinaviske forsvarskomité's arbejde, også kom tilstede i mødet.

Jørgen Jørgensen M.F. mente, at man måske kunne vente lidt med at tage stilling hertil. Hvis der skulle vise sig behov for at indkalde disse to politikere, så han for sit vedkommende intet til hinder herfor.

Statsministeren meddelte, at den svenske regering havde foreslået en forhøjelse af antallet af politiske repræsentanter ved mødet i København den 22.-23. januar fra 6 til 8 medlemmer. Man havde fra norsk side intet herimod. Med hensyn til den danske politiske representation til mødet foreslog Statsministeren, at Venstre, Konservative og Radikale hver fik 2 repræsentanter, og at regeringspartiet og Lægeforbundet hver fik een repræsentant.

Jørgen Jørgensen M.F. udtrykte sin tilfredshed med Statsministerens forslag.

Edvard Sørensen mente ikke, at den af Statsministeren foreslåede representation gav noget rigtig billede af forholdet mellem partiernes størrelse.

Statsministeren udtalte sin forbeholdelse over Edvard Sørensens holdning, idet han mente, at han havde udvist stor imødekommenhed ved sit forslag.

Jørgen Jørgensen M.F. henstillede, at man betragtede Statsministerens forslag som vedtaget. Der

rejstes ingen indvending herimod.

På dette tidspunkt (kl. ca. 9.20) kom formanden, Folketingsmand Bomholt, der indtil da havde været forhindret, tilstede og overtog ledelsen af mødet.

Edvard Sørensen udtalte, at man fra Venstres side var villig til på det foreliggende grundlag at deltage i forhandlinger om en nordisk forsvarsalliance. Dette skete dog på betingelse af, at en sådan alliance blev godkendt fra Vestmagternes side, og at Skandinavien kunne få tilstrækkelige våbenleverancer fra Vestmagterne.

Indenfor Venstre har der været ønske om, at de danske ambassadører hos Vestmagterne kom tilstede i navnet for at besvare spørgsmål fra medlemmerne.

Kraft udtalte, at han havde forstået det som ordførernes opgave at give en fyldig redegørelse for vedkommende partis stilling. Baggrunden for de forhandlinger, der nu blev ført, var den stærke udenrigspolitiske spænding, som truede med at udløses i en ny krig. De forenede Nations sikkerhedssystem havde vist sig ikke at være effektivt, og den voldsomme russiske ekspansion havde skabt krigsfrygt i hele verden. Den russiske ekspansion hang sammen med den kommunistiske ideologi, som gik ud på erobring af verdensherredømmet. Denne ekspansion i forbindelse med den store udvikling af ødelæggelsesvåbnene havde ført til, at de små landes stilling var mere udsat end nogensinde før, hvilket ikke alene var en fare for landene selv, men også for verdensfreden. Militære tomrum kunne blive direkte årsag til, at der udbrød krig. De små stater havde derfor et selvstændigt ansvar i den foreliggende situation. Det var naturligt, at ligestillede stater sluttede sig sammen.

Kraft sammenfattede det konservative folkepartis stilling i følgende punkter:

028

- 1) Det er vor pligt at skabe et så stærkt

forsvar som muligt; hvorved hensyn måtte tages til "den indre front", d.v.s. til opretholdelsen af den nuværende sociale standard;

2) Danmark er et led i den demokratiske verden, som i dag er truet. Det er vor pligt at støtte alle kræfter, som kæmper for de idéer, som også er vore;

3) et skandinavisk forsvarsforbund må betragtes som et led i den påtænkte Atlanterhavsunion, hvilken union udgør den mest betryggende garanti.

Da det konservative folkeparti er klar over vanskeligheden ved i første omgang at nå dette formål, er partiet villigt til, som forholdene ligger, at

4) medvirke til at skabe et skandinavisk forsvarsforbund i overensstemmelse med Karlstadplanen;

5) hvis forhandlingerne om et skandinavisk forsvarsforbund brister, bør Danmark akceptere en indbydelse til deltagelse i forhandlingerne om Atlanterhavsunionen.

Det er magtpåliggende for partiet at få at vide, at regeringen ikke på forhånd har taget stilling imod en tilslutning til Atlanterhavsunionen. Hvis der ikke kan fås sikkerhed herfor, må det konservative folkeparti revidere sin opfattelse.

Det faldt taleren svært at forstå Sveriges synspunkter. Den logiske konsekvens af Sveriges neutralitetspolitik måtte være, at Sverige også modsatte sig et skandinavisk forsvarsforbund, idet Rusland sikkert ville betragte et sådant forbund som camouflage for samvirke med Vestmagterne. Herpå tydede også nylige russiske radioudsendelser. Dertil kommer, at Sverige må erkende, at et nordisk forsvarsforbund nødvendigvis skal have våbenforsyninger fra Vestmagterne, og at også et nordisk forsvarsforbund må regne med hjælp udefra, d.v.s. fra Vestmagterne. Det er derfor næppe helt uberegtiget, at Sovjetunionen ser med skepsis på planerne

om en nordisk forsvarsalliance.

Den redegørelse, som de militære sagkyndige gav i nævnsmødet i går, tydede ikke på, at der i tilfælde af krig vil bestå mulighed for, at Danmark kan holdes udenfor. Russernes strategi var mere bestemmende for vort lands stilling, end hvilken alliance vi var medlem af. En nordisk alliance ville kun kunne holde stand en kortere tid. Danmark var meget udsat særligt på grund af sin beliggenhed ved indsejlingen til Østersøen.

De nævnte betragtninger måtte i og for sig føre til, at man søgte en tilslutning til Atlanterhavsunionen. De Konservative var alligevel villige til i første omgang at gå ind for tanken om en nordisk forsvarsalliance, for om muligt at bevare sammenholdet i Norden.

Taleren ønskede at fremhæve, at tanken om et nordisk forsvarsforbund medførte en forpligtelse for Danmark til at styrke sit forsvar, således at det forholdsmæssigt kommer på højde med det svenske. Det er vigtigt, at der bliver fuld klarhed om partiernes holdning på dette punkt.

De Konservative mener, at det afgørende punkt ved forhandlingerne i København den 22. og 23. januar er formuleringen af den henvendelse, der skal rettes til U.S.A. Da Sverige ikke i langden kan påtage sig at forsyne en nordisk alliance med våben, er våbenleverancerne fra U.S.A. af afgørende betydning. Det er en forudsætning for de Konservatives holdning, at planen om et nordisk forsvarsforbund mødes med absolut sympati fra Vestmagternes side, således at vi kan regne med samme hjælp fra U.S.A., som den Danmark ville kunne få som medlem af Atlanterhavsunionen. Taleren karakteriserede sit syn således, at det, der skulle tilstræbes, var "et alliancefrit forbund i alliance med Vestmagterne". Formelt var vi ikke i alliance med Vestmagterne, men reelt var vi det. Taleren indrømmede, at den foreliggende

opgave var meget vanskelig.

Hvis forhandlingerne om et skandinavisk forsvarsforbund bristede, måtte Danmark og Norge søge optagelse i Atlanterhavsunionen. Taleren havde med tilfredshed af redegørelsen i nævnet i går erfare, at de danske og norske medlemmer af forsvarskomiteerne havde stået sammen i tilfælde, hvor der havde hersket uenighed med de svenske deltagere. Han håbede, at dette sammenhold ville blive bevaret.

Taleren ønskede til slut at spørge Udenrigsministeren, om der under de skandinaviske forsvarskomiteers drøftelser fra svensk side havde været rejst spørgsmål om den danske og den norske Tysklandsbrigade.

Starcke udtalte indledningsvis, at De forenede Nationer var uden effektivitet som vogter af verdensfreden. Om de nordiske landes stilling gjaldt det, at Sverige havde en gunstig geografisk beliggenhed og en effektiv forsvarsmagt, Norge havde en gunstig geografisk beliggenhed men ikke nogen effektiv forsvarsmagt, og Danmark havde ingen af delene.

Efter de oplysninger, som blev givet af de militære sagkyndige i nævnsmødet i går, råder Danmark ikke over et militærapparat, der vil kunne holde stand overfor et stormagtsangreb. Det er dyrt at bygge et effektivt værn op, men en besættelse er endnu dyrere. En skandinavisk alliance frembyder nogen større garanti end et isoleret forsvar, men en sådan alliance er afhængig af leverancer udefra. Sådanne leverancer kan ikke komme østfra, og vestfra kan de kun komme på visse betingelser.

Hvis i tilfælde af en konflikt mellem vest og øst, øst sejrer, mister de nordiske lande deres selvstændighed. Dette vil ikke være tilfældet, hvis vest sejrer.

031

Det, der kunne tale for at slutte sig til en østlig alliance var dels geo-politiske grunde og dels

Sovjetunionens store krigspotential i Europa. Det, der taler herimod, var folkeflertallets ønske samt ideologiske og historiske grunde. Disse sidste grunde bevirker, at det er utænkeligt, at Danmark vil gå ind i et østligt forbund.

Det, der taler for en tilslutning til en vestalliance, var "ocean-politiske" grunde, samt at en sådan tilslutning stemte overens med folkeflertallets opfattelse. Det, der talte herimod var vestmagternes ringere krigspotential.

Taleren udtalte, at han intet kendte til, hvilken garanti man fra vestmagternes side var i stand til at give Danmark, og på hvilke betingelser en garanti ville blive givet. Man var ej heller bekendt med, om der i tilfælde af, at vi sluttede os til en Atlanterhavsunion, ville blive stillet krav om baser, ikke kun på Grønland og Færøerne men også i moderlandet.

Hvis de nordiske lande ikke kan enes om et nordisk forsvarsforbund, må man betragte det som givet, at Norge slutter sig til Atlanterhavsunionen. Hvis Danmark også tilslutter sig Atlanterhavsunionen, kan det være, at Sverige drages med.

Taleren gav sin tilslutning til, at man søgte at skabe en defensiv neutral pagt mellem de nordiske lande. Det bedste ville være, om man søgte en sådan pagt garanteret såvel af vestmagterne som af Sovjetunionen.

Taleren ønskede at spørge Udenrigsministeren, om man kendte noget til den russiske holdning overfor planerne om en nordisk forsvarsalliance. Det var vigtigt at Danmark gjorde såvel de vestlige som de østlige magter klart, at et neutralt Norden også var i disse landes interesse. Det var vigtigt at vide, på hvilken måde Danmark indgik i stormagternes strategiske beregninger.

Taleren mente, at en nordisk forsvarspagt

ville give Rusland kvælningsfølelser på grund af Danmarks og Sveriges stilling ved bælteerne.

Kampen mod 5te kolonnerne var en vigtig del af forsvaret. Tilslutning til en pagt ville medføre, at Danmark måtte ruste.

Statsministeren spurgte, hvilken pagt taleren mente.

Starcke svarede, at han tænkte på såvel en Atlanterhavsunion som en nordisk pagt. For at skaffe de midler til veje, der ville være nødvendige for en oprustning, måtte socialdemokratiet give garanti for arbejdsfred i de kommende år.

Som konklusion udtalte Starcke sig på hovedparten af sit partis vegne for en tilslutning til en defensiv skandinavisk pagt.

Gustav Pedersen udtalte, at planerne om et nordisk forsvarsforbund kun tager sigte på de første år, idet det var svært at skue ud i fremtiden.

Både Venstre og Konservative havde udtalt, at man kun ville gå med til en skandinavisk forsvarspagt under forudsætning af, at denne blev legaliseret af vestmagterne. Han syntes, at det var vigtigt, at man af Udenrigsministeren fik nærmere oplysninger om U.S.A.'s syn på en sådan pagt. Den omstændighed, at U.S.A. ikke på forhånd vil legalisere en nordisk forsvarsalliance, var ikke ensbetydende med, at man burde afvise en sådan alliance, idet alle muligheder bør holdes åbne.

Taleren ville ikke tage så kategorisk stilling til spørgsmålet, som Ole Bjørn Kraft havde gjort det.

Hvis forhandlingerne om en nordisk alliance brister, er det ikke sikkert, at vi uden videre sammen med Norge skal slutte os til en Atlanterhavsunion, før der er foretaget mere indgående undersøgelser. Det kunne tænkes, at det eneste sikre resultat af en tilslutning til Atlanterhavsunionen ville blive en russisk besættelse.

Der var to spørgsmål, der måtte løses, dels om der bestod mulighed for at skabe et skandinavisk forsvarsforbund uden en amerikansk forhåndsgaranti og dels om hvilken stilling, der skulle tages, hvis forhandlingerne om en nordisk alliance strandede.

Socialdemokratiet var ikke i stand til på nærværende tidspunkt at tage endelig stilling til disse to spørgsmål.

Hvis der kommer en skandinavisk forsvarsalliance i stand, mener socialdemokratiet, at Danmark loyalt må opbygge et effektivt forsvar. Taleren var ikke klar over, om Starcke havde været enig heri.

Gustav Pedersen fremhævede, at stormagterne kun havde øje for deres egne interesser, og at det derfor ikke var mærkeligt, om også de små magter ønskede at overveje nøje, hvilken stilling der var mest hensigtsmæssig for dem.

Folketingsmand Jørgen Jørgensen udtalte, at han ikke var i stand til på sit partis vegne at give noget endeligt svar. Han ville dog advare imod at tage det for givet, at der kom en krig. Selv om stillingen var alvorlig, var der dog visse tegn, der kunne tyde på en afspænding, og det var yderst skadeligt, at pressen i så høj grad var med til at skabe krigsfrygt.

Hvis taleren skulle vælge mellem tilslutning til en Atlanterhavsunion og tilslutning til et skandinavisk forsvarsforbund, ville han gå ind for det sidste, idet en tilslutning til en Atlanterhavsunion kun vil øge risikoen uden nogen tilsvarende fordele. Dertil kom, at vi ved for lidt om Atlanterhavsunionen til virkelig at kunne bedømme den.

Formålet med vor politik måtte være, at Danmark indtager en stilling, der medvirker til, at krig undgås, og Jørgen Jørgensen mente, at en tilslutning til Atlanterhavspagten ikke ville medvirke hertil. Derimod

kunne et neutralt Norden medvirke til en afspænding.

Jørgen Jørgensen mente, at man burde tage afstand fra Ole Bjørn Krafts tanke om tilslutning til vestmagterne, idet det er afgørende, at vi er neutrale. Han mente, at vestmagterne ville anerkende en nordisk neutralitetspolitik.

Det fremgik af de militære sagkyndiges redegørelser i nævnsmødet i går, at Danmark, heller ikke i fremtiden, ville have nogen militær mulighed for at modstå et stormagtsangreb. Det var vigtigt for vor modstandskraft, at der skabtes et indre sammenhold mod 5te kolonne. Det forsvar, der skal skabes, består i en udbygning af flyvevæsenet og marinen samt etablering af fælles-nordiske flyvebaser. Derimod var det ikke militæksperternes tanke, at skabe en stor landhær. Jørgen Jørgensen udtalte, at et svagt punkt i vort forsvar var hovedstaden, idet en trusel om ødelæggelse af København, ville være tilstrækkeligt til at bringe enhver regering til at kapitulere.

Frode Jakobsen udtalte, at han ikke optrådte som talsmand for sit parti, og at han gerne ville gøre rede for sine personlige synspunkter. Det afgørende måtte være, at vi undgår at komme i krig, idet krigen ville være ensbetydende med en russisk besættelse, og det ville i så tilfælde være lige gyldigt, om vi var medlem af den ene eller den anden pakt. Frode Jakobsen mente, at Atlanterhavspagten havde den største præventive virkning såvel på kortere som på længere sigt.

Taleren var stemt for, at man skulle gå ind i forhandlinger om en Atlanterhavsunion.

En forudsætning for gennemførelsen af Karlstadplanen var, at man fik våben udefra, og at der på en eller anden måde på forhånd forelå en aftale om hjælp fra vestmagterne til Norden. En sympatitilkendegivelse

fra vestmagternes side var ikke tilstrækkelig.

Det var givet, at Danmark kun kunne få våben i takt med vestmagterne, hvis Danmark var medlem af Atlanterhavsunionen.

Frode Jakobsen så med skepsis på forhandlingerne om en nordisk alliance, men han var enig i, at man foreløbig måtte gøre sit yderste for at føre disse forhandlinger til ende under de af ham nævnte forudsætninger.

Formanden udtalte, at man skulle være varsom med at være for absolut i sine udtalelser. Således mente han, at det var for kategorisk, når Frode Jakobsen udtalte, at Danmark i tilfælde af krig ikke kunne undgå at blive besat af Russerne.

Det afgørende for Danmark måtte være nøgterne hensigtsmæssighedsbetragtninger.

Bomholt så skeptisk på de fremkomne pressemeddelelser om, at USA ikke vil levere våben, hvis Danmark ikke var tilsluttet Atlanterhavsunionen, og han ville advare imod at fæste for stærk lid til sådanne meddelelser. Situationen så mørk ud med et mægtigt Rusland, der efter de militære experters beregning ville være i stand til med sin hær at oversvømme Europa i løbet af kort tid.

Han så med sympati på en nordisk forsvarsalliance som en "etape på vejen".

Ved dannelsen af et sådant forsvarsforbund ville vort forsvar også få en klarere mening, og et sådant forsvarsforbund ville have gode virkninger på det øvrige nordiske samarbejde.

Af Udenrigsministerens redegørelse i nævnet fremgik det, at Danmark og Norge spillede en væsentlig rolle for Vestmagternes strategi. Hvilken rolle, vi spillede, vidste han ikke. Det var muligt, at vi kun skulle gøre det ud for en pindsvinestilling, der skulle holdes en vis tid, indtil andre styrker kunne sættes ind. Det ville være af betydning, om man kunne få nærmere oplysninger herom.

Med hensyn til mulighederne for i tilfælde af en besættelse at yde modstand gennem sabotagehandlinger o.lign. ville han påpege, at det ikke var nogen uløselig opgave for en stormagt at flytte hele Danmarks befolkning østpå.

Selv om der kun var 10% mulighed for, at en nordisk alliance kunne holde os udenfor krigen, måtte man forsøge denne mulighed.

Edvard Sørensen udtalte, at Danmark ikke måtte føre nogen kynisk hensigtsmæssighedspolitik, idet Danmark i ideologisk henseende hørte sammen med Vestmagterne.

Han havde forstået, at det var en betingelse for Karlstad-planen, at der kunne leveres våben vestfra, og at pagten blev godkendt af vestmagterne. Det var et spørgsmål, hvormed der skulle lægges ind i en sådan godkendelse.

Det, der burde tilstræbes, var formelt alene en nordisk alliance, men reelt et samarbejde med vestmagterne.

Hvis forhandlingerne om Karlstad-planen blev sprængt, syntes han, at Sveriges stilling var lige så svag, som Danmarks og Norges. Derfor skulle der være mulighed for, at Danmark og Norge eventuelt fik Sverige med i Atlanterhavsunionen.

Taleren var betænkelig ved, at Grønland og Færøerne samt Jan Mayen og Spitzbergen blev holdt udenfor den nordiske forsvarsalliance.

Forskellige talere havde brugt udtrykket "neutralitetspolitik". Dette begreb eksisterede efter Edvard Sørensens mening ikke længere, idet Danmark har taget stilling i konflikten Øst-Vest. Taleren var derfor glad for Bomholts udtalelser om, at en nordisk forsvarsalliance var en etape på vejen.

Hauch udtalte, at han ikke i de år, han havde siddet i rigsdagen, havde været ude for noget spørgsmål, hvor det var af så afgørende en betydning at tage det rette standpunkt som det foreliggende. Han anså de førte skandi-

naviske forhandlinger som meget betydningsfulde, og det forekom ham, at der var skabt et grundlag for et nordisk sammenhold, som ikke kan gå i stykker.

Taleren lagde ikke vægt på de fremkomne pressemeddelelser om Amerikas stilling til en skandinavisk alliance, og han mente, at det for USA måtte være af betydning, at de skandinaviske lande stod sammen, ikke mindst da Sverige var den vigtigste forsvarsmæssige faktor.

Taleren tillagde det vægt, at det blev gjort Sverige klart, at Sverige ville stå svagt uden hjælp udefra.

Starcke havde udtalt, at et nordisk forsvarsforbund med spærring af bælterne ville medføre, at Rusland fik kvælningsfølelser. Hauch håbede, at dette var sandt, og han mente, at et samlet Norden, der har opnået forståelse fra vestmagterne, skulle udgøre det bedste værn imod en russisk expansion.

Alsing Andersen udtalte, at der var almindelig enighed om, at Danmark skulle kæmpe i tilfælde af angreb. Om vor stilling og vore sympatier herskede der formentlig ingen tvivl hos vestmagterne.

Danmarks politik må i første række tilstræbe at holde landet udenfor krig. Der må nødvendigvis herske forskellig opfattelse om, på hvilken måde, en sådan politik bedst kan føres, men han håbede, at de danske partier ville kunne samles om at gå ind for en nordisk alliance.

Vi kender ikke ret meget til den påtænkte Atlanterhavsunion, hvis bestemmelser formentlig slet ikke er redigeret endnu.

Man kan måske ikke se bort fra, at de stedfundne udsættelser af redaktionen af Atlantpagten, kan tages som udtryk for en vis afspænding. Også andre momenter peger i retning af, at der skulle være mulighed for en vis inter-

national afspænding.

Taleren gav sin tilslutning til Hauchs udtalelser om, at det var meget værdifuldt, at der som resultat af de nordiske forsvarsforhandlinger var opnået et så stærkt sammenhold. Det ville være en stor skuffelse, ikke mindst i Danmark, hvis dette sammenhold gik i stykker. Det gælder derfor om, at vi samles om den nordiske linje, og at vi er i stand til at bibringe Vestmagterne forståelsen af, at dette også for dem er vigtigt.

Ole Bjørn Kraft udtalte, at formålet med nærværende møde for det første var at give partierne lejlighed til at udtale sig om deres principielle holdning til Danmarks udenrigspolitik. Det var derfor, at han indledningsvis havde udtalt, at det konservative folkeparti, hvis det var dette parti, der skulle bestemme landets udenrigspolitik, ville være stemt for, at en skandinavisk forsvarsalliance indgik som led i Atlanterhavsunionen.

Men dernæst havde mødet den funktion at give partierne lejlighed til at tage stilling til den af regeringen forelagte plan om en nordisk forsvarsalliance.

Det konservative folkeparti var villigt til foreløbig at medvirke til at skabe et skandinavisk forsvarsforbund under forudsætning af, at forbundet ville kunne opnå USA's anerkendelse, således at det modtog våbenleverancer på lige fod med vestmagterne.

Det ville være en fiktion at tale om neutralitet, og det ville være urealistisk at tro, at Rusland ville opfatte vor holdning som værende neutral. Dette sidste måtte man se at gøre den svenske regering klart.

Hvis man fra dansk side indtager det standpunkt, at der skal være tale om et neutralt nordisk forsvars-

forbund, bortfalder mulighederne for en norsk tilslutning.

Taleren lagde på ny megen vægt på formuleringen af den henvendelse, som den danske regering skulle rette til U.S.A., idet det gjaldt om at opnå vestmagternes fulde støtte.

Ole Bjørn Kraft henstillede til Starcke, at han lod tanken om, at et nordisk forbund skulle garanteres af såvel vestmagterne som af Sovjetunionen, falde, idet dette i U.S.A. ville skabe mistillid til vor holdning.

Gustav Pedersen henstillede, at man ikke for kategorisk bandt sig til de forskellige synspunkter. Det måtte ikke anses for givet, at vestmagterne ikke ville stille sig forstående med hensyn til den nordiske alliance. De foreliggende oplysninger var ikke tilstrækkelige til, at man kunne tage nogen endelig stilling. Forhandlingerne måtte føres videre, og derefter måtte man søge at nå frem til sit standpunkt.

Thorkil Kristensen beklagede, at der endnu ikke forelå udførlige oplysninger om, hvordan vestmagterne ser på den skandinaviske alliance, og udtrykte tvivl om, hvorvidt det fra vestmagternes synspunkt ville være en så stor fordel, at Sverige kom med i den nordiske alliance, at vestmagterne ville "give afkald på" Danmarks og Norges deltagelse i Atlantpagten. Han var klar over, at egentlige forhandlinger ikke godt kunne føres med vestmagterne, men ville gerne spørge Udenrigsministeren, om man siden drøftelserne i sidste uge havde fået nye informationer om vestmagternes syn på det nordiske forsvarssamarbejde.

I samme forbindelse ville Thorkil Kristensen gerne spørge, om der forelå oplysninger om, hvorledes man fra svensk side ville stille sig til drøftelser med De forenede Stater. Han fandt, at det med henblik på den henvendelse, som skulle rettes til De forenede Stater ville være vigtigt at få på det rene, hvilke oplys-

ninger man så sig i stand til at give amerikanerne, som utvivlsomt ville ønske svar på adskillige spørgsmål.

Statsministeren indskød her, at bl.a. spørgsmål om lukning af bælterne sikkert ville blive rejst.

I tilslutning til Edvard Sørensens bemærkninger om de danske og norske områder, som ikke var tænkt omfattet af den nordiske alliance, forespurgte Thorkil Kristensen, om man anså det for muligt, at Danmark ville få frie hænder til på et senere tidspunkt at træffe et arrangement med vestmagterne vedrørende Færøerne og Grønland.

Sluttelig rejste Thorkil Kristensen spørgsmålet om den danske brigades stilling i tilfælde af russiske troppers indtrængen i det af brigaden besatte område.

Ole Bjørn Kraft ønskede at spørge Udenrigsministeren, om der var fremkommet nogen reaktion fra De forenede Staters side på den danske forespørgsel om en udsættelse af De forenede Staters henvendelse om tilslutning til Atlantpagten. Kraft ønskede samtidig oplyst hvor lang tidsfrist Udenrigsministeren regnede med at få til overvejelsen af svaret til De forenede Stater.

Starcke var enig i, at spørgsmålet om en eventuel spærring af bælterne var et vigtigt problem, men mente iøvrigt ikke, man ville kunne undgå at iværksætte en sådan spærring i tilfælde af krig.

Han betvivlede, at der skulle være kommet en afspænding i forholdet mellem øst og vest, og udtalte, at en sådan afspænding sikkert ikke ville kunne ventes, sålænge der bestod en øst- og vestblok, idet alene handelspolitiske uoverensstemmelser ville fremkalde en spænding.

Starcke gentog, at han på flertallet af Retsforbundets rigsdagsgruppes vegne (en af de seks af gruppens medlemmer var sygemeldt) kunne give tilslut-

ning til en nordisk pagt på defensiv og neutral basis. Derimod havde Retsforbundet endnu ikke taget endelig stilling til spørgsmålet om en eventuel tilslutning til Atlantpagten, og Starcke nævnede i denne forbindelse, at en sådan tilslutning formentlig uundgåelig ville rejse spørgsmålet om ydelse af baser.

Starcke ønskede at spørge Udenrigsministeren, om man ud fra den interesse, som De forenede Stater og England havde i Norden, kunne vente, at Danmark ved at gå ind i en Atlantpagt ville opnå fordele, som man ikke ville kunne få ved at holde sig udenfor.

Starcke indrømmede, at det måtte anses for usandsynligt, at man kunne opnå en godkendelse også fra russisk side af den skandinaviske forsvarsalliance, men han ville dog mene, at det trods alt var en god plan at forsøge. Der bestod jo mulighed for, at Rusland ville foretrække et skandinavisk forbund fremfor Danmarks og Norges tilslutning til Atlantpagten.

Efter at mødet havde været udsat en kort tid gav Bomholt ordet til Udenrigsministeren.

Udenrigsministeren udtalte, at han ville indskrænke sig til at komme ind på de konkrete problemer, som var blevet rejst under mødet, idet han gik ud fra, at der i et senere møde ville blive lejlighed til at komme nærmere ind på de generelle spørgsmål.

Udenrigsministeren henviste til sin omtale på et tidligere møde af den mellem Danmark og Norge på mødet i Karlstad truffne beslutning om at rette henvendelse til De forenede Stater om en udsættelse af en henvendelse om tilslutning til Atlantpagten, og redegjorde derefter for indholdet af den instruktion, som den 13. januar, dagen efter sidste møde, var blevet sendt ambassadøren i Washington.

Derefter gennemgik Udenrigsministeren den fra ambassadør Kauffmann den 14. januar modtagne telegrafiske indberetning. I tilslutning til indberetnin-

gens omtale af de udtalelser, som vedkommende embedsmand i det amerikanske udenrigsministerium havde fremsat overfor ambassadøren, udtalte Udenrigsministeren, at disse udtalelser ikke måtte optages som en officiel anerkendelses erklæring fra amerikansk side, men blot som en udtalelse, som den pågældende embedsmand var fremkommet med ved modtagelsen af den danske meddelelse.

Udenrigsministeren redegjorde derefter for en længere samtale, han igår (den 17. januar) havde haft med den herværende amerikanske ambassadør. Mr. Marvel havde fra sin regering fået instruktion om uofficielt at udtale overfor Udenrigsministeren, at den amerikanske regering forbeholdt sig sin stilling til den skandinaviske pagt, indtil den var blevet nærmere bekendt med sammes indhold. Dette måtte formentlig forstås som et almindeligt forbehold.

Mr. Marvels udtalelser under samtalen var iøvrigt holdt i almindelige vendinger på linie med tidligere udtalelser. Ambassadøren havde således sagt, at man fra De forenede Staters side ingen indvendinger havde mod en nordisk regional pagt, så længe det stod medlemmerne frit for at slutte sig til en anden regional pagt. Han havde ytret tvivl om, at Norden havde tilstrækkelig styrke, når den stod alene. Ved omtalen af den amerikanske plan om militær hjælp, havde Mr. Marvel udtalt, at kongressen ville bevilge våbenleverancer i hovedsagen efter Vandenberg-resolutionens linier. Hjælpen ville iøvrigt ikke som under krigen blive kaldt "lend-lease", idet man i De forenede Stater ikke gerne anvendte denne betegnelse mere bl.a. på grund af den mislykkede hjælp til Kina. Man ville i stedet anvende betegnelsen "Mutual Aid", som udtrykte, at der var tale om et gensidigt forhold. Som sin personlige opfattelse havde ambassadøren tilføjet, at dette ikke ville komme til at betyde, at Danmarks og U.S.A.'s ydelser skal svare til hinanden. Hvis Danmark ydede 2 o/o, ville U.S.A. nok yde 90 o/o.

Ambassadøren havde videre forklaret, at der først og fremmest ville blive leveret våben til landene indenfor Atlantpagten og dernæst til lande, som ville støtte vestmagterne i tilfælde af krig, selvom de måske ikke direkte er krigsførende, f. eks. Tyrkiet, Grækenland, Italien (?), og Korea; dette fremgik iøvrigt af den fra ambassadøren i Washington modtagne indberetning, hvis indhold Udenrigsministeren lige havde gjort nævnet bekendt med. På Udenrigsministerens bemærkninger om, at sidstnævnte lande ikke var potentielle medlemmer af Atlantpagten, havde Mr. Marvel henvist til, at kongressen tidligere havde bevilget våben til disse lande.

Udenrigsministeren havde fundet det betænkeligt, hvis det virkelig var meningen, at De forenede Stater kun ville akceptere en nordisk alliance, såfremt det var en forudsætning for denne, at ethvert af landene til enhver tid frit kunne gå ind i Atlanterhavsunionen. Skete dette, ville Norden blive splittet, og dette kunne Udenrigsministeren ikke se formålet med. Mr. Marvel havde gentaget, hvad han tidligere havde sagt Udenrigsministeren, at han mente, det var bedst, at Danmark kom med i Atlantunionen. Som et eksempel på, at Mr. Marvel ikke altid havde været heldig i sine forudsigelser, nævnede Udenrigsministeren, at ambassadøren tidligere havde sagt, at Sverige ikke ville gå med til et nordisk forbund.

Udenrigsministeren havde ikke nyere oplysninger om Atlantpagtens nærmere indhold. Det er fra nogle sider hævdet, at der kun foreligger ét udkast, medens andre mener, der foreligger to. Hvor svævende hele spørgsmålet om Atlantpagten endnu er, fremgik af beretning nr. II af 13. januar 1949 fra ambassadøren i London, hvori grev Reventlow refererer en samtale med en embedsmand i det britiske udenrigsministerium. På grevens henvisning til rygter om, at det var under overvejelse, at den nordatlantiske sammenslutning til sin tid muligt ville give en ensidig garanti til Italien, Grækenland og Tyrkiet,

havde embedsmanden svaret, at "noget i denne retning meget vel kunne blive muligt". I tilslutning hertil udtalte Udenrigsministeren, at han ville tro, at endnu et land, nemlig Persien, ville være blevet nævnt, såfremt samtalen havde været ført med en embedsmand i De forenede Staters udenrigsministerium.

Henvendt til Starcke udtalte Udenrigsministeren, at man fra dansk side ikke havde foretaget nogen officiel henvendelse til andre lande for at høre deres stilling til et skandinavisk forbund. En sådan henvendelse bør ske i fællesskab med Norge og Sverige. Udenrigsministeren havde kort efter Karlstad-mødet gjort den herværende amerikanske og britiske ambassadør og den belgiske gesandt bekendt med hovedpunkterne i de stedfundne forhandlinger med de skandinaviske lande. Den amerikanske ambassadørs reaktion havde været frygt for, at de nordiske landes politik skulle få indvirkning på våbenleverancer fra De forenede Stater. Udenrigsministeren havde hertil sagt, at han håbede bl.a. ved Mr. Marvel's hjælp at kunne overbevise den amerikanske regering om, at det skandinaviske forsvarsforbund både var i de nordiske landes egen interesse og tillige i Amerikas interesse. Udenrigsministeren havde tillige sagt, at han ikke kunne se De forenede Staters fordel af et Skandinavien, der var splittet i to dele, ligesom det ikke kunne være i Amerikas interesse, at Sverige i tilfælde af et angreb ikke med det samme kom Norge og Danmark til hjælp.

Den britiske ambassadør havde spurgt, om ikke det ville gøre skår i solidariteten, hvis de nordiske lande ikke kom med i Atlantpagten. Udenrigsministeren havde hertil svaret, at den danske og den norske brigades tilstedeværelse i den britiske zone var et håndgribeligt bevis på de to landes solidaritetsfølelse overfor Storbritannien.

Udenrigsministeren havde endelig forklaret den

belgiske gesandt hovedindholdet af drøftelserne i Karlstad, idet han havde gjort opmærksom på, at tanken i en nordisk forsvarspagt var den samme som i Bryssel-pagten. Den belgiske gesandt havde været overrasket over, at de svenske ministre var rede til at gå med til en sådan nordisk forsvarspagt, og havde udtrykt tvivl om, at de svenske partier ville give tilslutning til tanken. Gesandten havde iøvrigt syntes, at en skandinavisk forsvarsalliance var en fortrinlig løsning, som langt var at foretrække for Danmark og Norges tilslutning til Atlantpagten.

I forbindelse med adskillige medlemmers udtalelser om faren ved at bygge for meget på de fremkomne pressemeddelelser om Amerikas holdning ville Udenrigsministeren gerne advare imod, at man lagde for megen vægt på disse. Der var ganske vist et væsentlig grundlag for, at U.S.A. ikke gerne ser en nordisk forsvarsalliance realiseret, men der var dog også fremkommet udtalelser i modsat retning, således f. eks. Foster Dulles' udtalelser fornylig. Man måtte ikke tro, at den amerikanske regering havde taget endelig stilling til spørgsmålet. Dette kunne man jo allerede slutte deraf, at den amerikanske regering endnu ikke er informeret om planens nærmere indhold.

Udenrigsministeren erklærede sig enig med Hauch i dennes opfattelse af afgørelsens store vigtighed for Danmark. Dette havde ministeren også fremhævet for kort tid siden på et ministermøde. Udenrigsministeren var glad for, at medlemmerne havde udtrykt deres tilfredshed med de resultater, som var opnået i Karlstad, og udtalte, at det i virkeligheden også var et meget stort resultat, man havde opnået. Man ville ikke på forhånd have tænkt sig, at de svenske ministre ville erklære sig rede til fra nu af at gå ind i en forpligtende alliance med Danmark og Norge under visse forudsætninger. Således som udkastet til aftalen er formuleret, for-

pligter Sverige sig til i tilfælde af, at f. eks. Danmark bliver angrebet, at gå i krig på vor side.

Til Ole Bjørn Kraft's og Thorkil Kristensen's udtalelser om den danske brigade i Tyskland udtalte Udenrigsministeren, at den danske og den norske brigades stilling ikke havde været drøftet under forhandlingerne i Karlstad, men at spørgsmålet muligvis havde været taget op i forsvarskomiteén, hvis betænkning Udenrigsministeren imidlertid endnu ikke havde haft tid til at gøre sig bekendt med i enkeltheder. Til Thorkil Kristensen's spørgsmål om brigadens stilling i tilfælde af et russisk angreb på Vesttyskland udtalte Udenrigsministeren, at der ikke ifølge aftalen med Storbritannien består nogen forpligtelse for brigaden til at gå i krig. Der er kun aftalt en deltagelse i besættelsen af Tyskland.

Thorkil Kristensen spurgte, hvad der ville ske med brigadens våben, såfremt russiske tropper marcherede ind i det af brigaden besatte område.

Udenrigsministeren svarede, at dette spørgsmål næppe ville kunne besvares på indeværende tidspunkt, men at det, såfremt brigaden tog kampen op, ikke ville være ensbetydende med, at Danmark kom i krig med Rusland.

Thorkil Kristensen spurgte, om der var truffet aftale med henblik på en sådan situation.

Dette benægtede Udenrigsministeren.

Forsvarsministeren bekræftede, at der ikke bestod nogen forhåndsftale med Storbritannien. Der er adgang til at evakuere brigaden, og dette vil ret let kunne effektueres, da der findes en havn i det af brigaden besatte område.

Til det af Starcke og andre rejste spørgsmål om en eventuel lukning af bælterne udtalte Udenrigsministeren, at der havde været et stærkt ønske fra norsk side om en spærring af bælterne ved krigsudbrud, men at han iøvrigt ikke var forberedt på at udtale sig om dette

spørgsmål, som imidlertid er genstand for undersøgelse. Der er ikke fra dansk side givet løfte om nogen bestemt holdning i dette spørgsmål. Udenrigsministeren ville henstille, at man udviste forsigtighed med at drage spørgsmålet om spærring af bælteerne frem offentligt eller over for vestmagterne.

Udenrigsministeren redegjorde derefter for forholdene, som de ville foreligge før og efter en krig, såfremt Danmark og Norge var tilsluttet Atlantpagten. Det, som også den norske regering tilstræber, er at holde Norge udenfor en krig. Den russiske reaktion på Danmarks og Norges tilslutning til Atlantpagten kan man ikke på forhånd vide noget om med sikkerhed. Måske bliver der kun tale om en presse- og radiokampagne mod os, men man kan ikke udelukke muligheden af, at Rusland vil se sin fordel i at begynde en krig, inden Atlantunionen har fået tid til at vokse sig stærk.

Derimod kan man formentlig med sikkerhed regne med, at Danmark og Norge, såfremt vi er tilsluttet Atlantpagten, vil blive inddraget i en eventuel krig mellem øst og vest helt fra krigens begyndelse.

Henvendt til Thorkil Kristensen udtalte Udenrigsministeren, at det var rigtigt, at vi endnu ikke vidste tilstrækkeligt om vestmagternes syn på den skandinaviske forsvarsalliance til at tage endelig stilling til den kommende henvendelse til De forenede Stater og England. Det er tanken, at Danmark, Norge og Sverige i fællesskab skal forklare De forenede Stater vor stilling.

Med hensyn til spørgsmålet om eventuelt at træffe et arrangement med vestmagterne vedrørende Grønland og Færøerne udtalte Udenrigsministeren, at det havde været tanken, at disse fjernere landsdele holdtes udenfor aftalen. Stillingen vil for disse områder blive den, at Sverige og Norge ikke har nogen forpligtelser overfor Danmark i henseende til disse områders

beskyttelse, medens stillingen for Danmarks vedkommende vil blive den samme som hidtil.

Udenrigsministeren sagde, at han gerne ville medvirke til opfyldelse af Edvard Sørensens ønske om, at nævnet fik lejlighed til at tale med de hjemkaldte danske ambassadører. Et sådant møde ville formentlig kunne finde sted den 25. eller 26. januar inden afrejsen til Oslo.

Sluttelig udtalte Udenrigsministeren, at han fandt det naturligt, at man taler fuldstændig frit under det internordiske møde på lørdag, men at man samtidig udtaler sig med forsigtighed, idet det var Udenrigsministerens erfaring, at en enkelt uovervejset udtalelse ville kunne sætte alt det, der hidtil er nået, på spil. Også det nordiske er skrøbeligt porcelæn.

Ole Bjørn Kraft spurgte Udenrigsministeren, om man fra amerikansk side havde sagt, at Danmark ikke kan få leveret våben fra De forenede Stater, eller at vi skal vente, til andre leverancer er effektueret.

Dette benægtede Udenrigsministeren.

Statsministeren udtalte, at man ikke burde aftale nogen fælles holdning til det internordiske møde lørdag den 22nde. Det var tanken, at hvert lands udenrigsminister i en kortere tale ville gøre rede for de forskellige partiers standpunkter, hvorefter partierne på eget ansvar ville få lejlighed til at give udtryk for deres opfattelse. Som sin personlige opfattelse udtalte Statsministeren, at det måtte være Danmarks opgave at hindre, at Sverige og Norge skilles. Her måtte man have opmærksomheden henvendt på, at der hverken i Norge eller i Sverige består enighed om, hvilken stilling de respektive lande vil indtage til den skandinaviske forsvarsalliance.

Statsministeren omtalte derefter den fare, der bestod for en russiske besættelse, idet han udtrykte som sin overbevisning, at Danmark, hvis der kommer en krig,

ville være et sikkert besættelsesobjekt. Danmark har derfor en moralsk pligt til at søge oplyst, hvilke garantier De forenede Stater kan give Danmark, og U.S.A. må stille sig forstående overfor Danmarks stilling og ikke kræve en øjeblikkelig tiltræden af Atlantpagten.

Forsvarsministeren gjorde opmærksom på, at nævnets medlemmer til deres partier kunne få udleveret et eksemplar af betænkningen fra forsvarskomiteén.

Udenrigsministeren nævnte, idet han henviste til en meddelelse i pressen for den 18. januar 1949, at den tanke havde været fremme, at de tre landes udenrigsministre skulle rejse til Washington for at gøre rede for de nordiske forsvarsdrøftelser. Forslaget var fremsat fra norsk side, men havde mødt modstand blandt de svenske ministre.

Kl. 12.55 udsatte formanden mødet til kl. 15.30.

Ved mødets genoptagelse kl. 15.35 var Udenrigsråd Brun ikke til stede. I stedet overværede Kontorchef Melchior mødet.

Bomholt gav ordet til Udenrigsministeren.

Udenrigsministeren udtalte, at han gerne ville gøre nogle sammenfattende bemærkninger om hovedpunkterne i det spørgsmål, der var til drøftelse. Spørgsmålets behandling kunne inddeles i to afsnit, først det på Karlstad-mødet tilvejebragte grundlag for drøftelserne om den nordiske forsvarsalliance og dernæst en undersøgelse af vestmagternes holdning i tilfælde af, at Norden gennemfører en sådan regionalpagt.

Udenrigsministeren henviste til det udkast til forsvarsalliancen, som han havde skitseret i mødet den 12. januar og gjorde derefter i enkeltheder rede for udkastet i den form, det nu foreligger i, efter at det var blevet omarbejdet under hensyn til de norske og svenske bemærkninger på Karlstad-mødet. En del af det tid-

ligere udkasts bestemmelser var usændrede eller kun ganske lidt omarbejdede, men der var tilføjet en del nye bestemmelser. Således havde man forsøgsvis indføjet en bestemmelse om samarbejde mellem de tre landes udenrigspolitiske nævsn. Det var ikke meningen hermed at genoptage det tidligere fra dansk side fremsatte forslag om egentlige fællesmøder af landenes rigsdage. Bestemmelsen var nærmest tænkt som grundlag for en drøftelse.

Det var et spørgsmål, hvorledes man bedst kunne udtrykke, at aftalen ikke omfattede alle de tre landes territorier. Udenrigsministeren var klar over, at det kunne give anstød, såfremt man direkte i aftalen nævnede de områder, der ikke omfattes af aftalen, men man kunne formentlig finde frem til en formulering, som kunne anvendes. Der kunne være tale om, at der i tilfælde af angreb på parternes fjernere områder skal optages drøftelser. Udenrigsministeren nævnede, at f. eks. også Brysseltraktaten var begrænset til deltagerlandenes europæiske områder.

Det var tanken at gøre den norske og den svenske udenrigsminister bekendt med udkastet, som det nu forelå, men det burde formentlig ikke drøftes i det internordiske møde på lørdag.

Udenrigsministeren henviste til sine udtalelser på mødet forleden, hvorefter forudsætningerne for det nordiske forsvarsforbund var, at Danmarks og Norges forsvaret bringes i orden, og at det lykkes at tilvejebringe et sådant forhold til vestmagterne, at vi ikke afskæres fra at få våbenleverancer. Det var på en måde et spørgsmål om cirkelns kvadratur at formulere en nordisk alliance med det formål at holde Norden uden for en krig og samtidig opnå vestmagternes godkendelse af alliancen og tilsagn om levering af våben. Udenrigsministeren havde imidlertid ikke opgivet troen på, at det ville lykkes at forklare vestmagterne vor interesse i en nordisk forsvarsalliance og overbevise vestmagterne om, at en så-

dan ikke er i strid med deres udenrigspolitik. Det ville have betydelig vægt, såfremt alle tre lande i fællesskab kunne fremføre deres betragtninger og deres motiver for at ønske en sådan løsning.

Den fare, som består for, at Rusland invaderer Norden, kan De forenede Stater ikke frelse os fra for tiden. Sverige er det eneste sted, hvorfra vi straks kan vente at få hjælp.

De svenske ministre havde fremført, at hvis Rusland rettede et angreb på Norden, ville det være utænkkeligt, at vestmagterne ikke ville reagere herpå.

Udenrigsministeren kunne slutte sig til Jørgen Jørgensen (M.F.)'s bemærkning om, at der ikke i øjeblikket er afgørende tegn på, at der vil komme en krig. De oplysninger, Udenrigsministeriet havde modtaget, tydede snarere på, at Rusland ikke forberedte en krig. Således har Rusland, såvidt det har kunnet oplyses, ikke iværksat forbedringer af transportvæsenet i Østtyskland, men har endog visse steder fjernet jernbanespor. I en beretning fra gesandten i Moskva nævnes også, at den amerikanske ambassadør, General Bedell-Smith, ikke regner med, at der vil udbryde krig i den nærmeste tid. Udenrigsministeren mente, at der indenfor de sidste 10 måneder var indtrådt nogen afspænding i den internationale situation. Det er dog vanskeligt at bygge noget sikkert på en sådan formodning.

Forsvarsministeren redegjorde derefter for en samtale, han under forhandlingerne i London om den danske brigade havde haft med Premierminister Attlee. Under denne samtale var man bl.a. kommet ind på de fra svensk side fremførte synspunkter. Der var nu fra ambassadøren i London modtaget en beretning (nr. IV af 15. januar 1949), i hvilken grev Reventlow refererer en samtale, han har haft med en embedsmand i Foreign Office. Denne havde meddelt greven, at man fra engelsk side i anledning af Forsvarsministerens samtale med Attlee havde iværksat visse

undersøgelser, hvis resultat han havde gjort grev Reventlow bekendt med. Forsvarsministeren redegjorde derefter i enkeltheder for indholdet af beretningen, idet han stærkt fremhævede dennes meget fortrolige karakter. Han anmodede om, at de givne oplysninger ikke måtte blive omtalt i partimøderne.

Forsvarsministeren udtalte derefter, at det skandinaviske område kan blive af den største betydning under en krig såvel for russerne som for vestmagterne. Af de oplysninger, Forsvarsministeren netop havde givet om den engelske undersøgelse, fremgår det imidlertid ikke, at vestmagterne kan påregne at gå sejrrikt ud af en krigs første fase. Der foreligger indtil nu ingen klare oplysninger om, hvilke våbenleverancer vestmagterne vil være i stand til at yde Skandinavien. Det er bekendt, at England mangler våben, og at våbenleverancerne fra De forenede Stater først og fremmest vil gå til England, derefter til Frankrig og Benelux-landene. Formentlig kunne man gå ud fra, at en væsentlig del af de våben, som De forenede Stater har påtaget sig at levere vesteuropæiske lande, endnu ikke er fremstillet.

Forsvarsministeren udtalte videre, at selvom vi havde våben, ville det tage lang tid at opbygge et forsvar i Danmark og Norge. Foruden våben ville der blive spørgsmål om uddannelse af tropper, organisation m.v.

Sveriges deltagelse i et nordisk forsvarsforbund ville give Danmark og Norge den hurtigste hjælp i tilfælde af et angreb. På denne måde vil et nordisk forsvarsforbund kunne få en betydelig præventiv virkning. Bliver et nordisk forsvarsforbund en realitet, måtte Rusland under overvejelserne af et eventuelt angreb på de militært svage lande Danmark og Norge tillige regne med de svenske styrker, således at angrebet ikke kunne udvikles som en mindre militær affære. Man har regnet med, at en militær aktion mod Sverige vil kræve helt op til 1 million mand, nogle hævder endog 2 millioner.

Efter Forsvarsministerens mening var den eneste mulighed for en militær præventiv forensthaltning fra Danmarks og Norges side et forbund med Sverige, og dette måtte også være i vestmagternes interesse.

Steincke spurgte Forsvarsministeren, om man fra britisk side havde talt om spærring af bæltene.

Forsvarsministeren svarede, at man måtte gå ud fra, at vestmagterne ikke ville tillade, at Danmark i krigstilfælde kontrollerede bæltene.

Edvard Sørensen erklærede sig tilfreds med Udenrigsministerens redegørelse for indholdet af det nye udkast til den skandinaviske forsvarspagt og spurgte, på hvilket grundlag Udenrigsministeren tænkte sig, at forhandlingerne med De forenede Stater og England skulle føres.

Ole Bjørn Kraft syntes ikke, at der var nogen logisk sammenhæng i de betragtninger, Udenrigsministeren havde fremført. Han havde indtrykket af, at Udenrigsministeren koncentrerede sig om at vise politikerne alle svaghederne ved Atlanterhavspagten. Hvis Udenrigsministeren mener, at vi med sikkerhed vil blive angrebet ved begyndelsen af en krig, såfremt vi er medlem af Atlanterhavsunionen, må det samme gælde, såfremt man dannede et skandinavisk forbund, som jo har til forudsætning, at der leveres våben fra vestmagterne, og som derfor er en camoufleret tilslutning til en vestpagt. Hermed ville han ikke tage afstand fra dannelsen af en skandinavisk forsvarsunion. Kraft erklærede sig enig i Udenrigsministerens udtalelse om, at U.S.A. ikke for tiden er i stand til at yde Danmark og Norge nogen effektiv hjælp, men han tvivlede ikke på, at et eventuelt angreb på et skandinavisk forsvarsforbund ville få De forenede Stater til at gå i krig på Skandinavien's side.

Til Udenrigsministerens udtalelse om, at Rusland ikke ønsker en krig, udtalte Ole Bjørn Kraft, at det så var vanskeligt at tro, at Danmarks tilslutning

til Atlantpagten ville få Rusland til at angribe os.

Kraft kunne ikke se nogen grund til at tro, at Norge ville være deltager i et skandinavisk forsvarsforbund, såfremt dette skulle have karakteren af et neutralt forbund, og han fandt, at man fra dansk side burde indtage det samme standpunkt. Kraft nævnede, at alle de foreliggende oplysninger fra ambassadørerne i Washington og London går ud på, at vi ikke kan vente at få våbenleverancer fra De forenede Stater, hvis vi ikke viser en mere imødekommende holdning end hidtil overfor vestmagterne.

Statsministeren indskød, at man ikke kunne vente, at talsmænd for U.S.A. og Storbritannien skulle udtale sig anderledes.

Ole Bjørn Kraft udtalte videre, at det centrale var, at man fra dansk side, inden de nordiske forhandlinger blev fortsat, gjorde sig klart, hvorledes forbindelsen med vestmagterne skal etableres. Det var jo nødvendigt, at vi fik våben fra vestmagterne. Der var, såvidt han vidste, ca. 50.000 mand uddannet, men man havde ikke våben til dem.

Det ville være en ulykke, såfremt det skandinaviske forbund først kom efter Tyrkiet, Grækenland, Italien og Korea med hensyn til våbenleverancer. Blev dette tilfældet, kunne der hengå meget lang tid, inden vi kom i betragtning med hensyn til våbenleverancer, og under disse omstændigheder betvivlede Kraft, at Sverige ville give os nogen garanti, således som det jo reelt ligger i udkastet til det skandinaviske forsvarsforbund.

Forholdet til vestmagterne havde stor betydning for Norges stilling, og det ville være ønskeligt, om Danmark på dette punkt kunne støtte Norge.

Kraft fandt Udenrigsministerens udkast til aftalen udmærket, men kunne dog ønske indsat en bestemmelse om "fælles ledelse" for de tre lande.

Efter talerens mening ville det være lykkeligt,

om Danmark, Norge og Sverige var deltagere i en Atlantpagt. Danmarks deltagelse i en Atlantpagt ville isøvrigt også løse Grønlandsspørgsmålet, medens det skandinaviske forsvarsforbund kun ville give os vanskeligheder med Sovjetunionen i dette spørgsmål.

Kraft nævnede sluttelig, at gennemførelsen af den nordiske forsvarsalliance afhang af De forenede Stater, som både skulle yde våbenleverancer, udvise forståelse og give garanti.

Udenrigsministeren udtalte henvendt til Edvard Sørensen, at han ikke kunne udtale sig om, hvorledes henvendelserne til vestmagterne ville blive formet, da der i Karlstad havde været enighed om, at henvendelsen burde ske i fællesskab for derigennem at give den større vægt. Personligt mente Udenrigsministeren, at man først burde overbevise vestmagterne om, hvorledes indstillingen var i Skandinavien. Vi var her lige så store tilhængere af demokrati og lige så afgjorte modstandere af kommunisme som de. Dernæst kunne man henvise til Danmarks og Norges vilje til at genopbygge deres forsvar. Et forhold der her i landet bl.a. havde manifesteret sig i hjemmeværnets oprettelse. De skandinaviske lande skiftede ikke som f. eks. Rumænien politik alt efter, hvem der sejrede.

Man burde i henvendelsen anføre, at de skandinaviske lande nu var nået frem til en enighed, som ikke havde været kendt i de sidste 400 år, og at dette kun kunne være en fordel for vestmagterne. Endelig måtte man fremhæve, at vestmagterne ved at nægte at levere våben indenfor en rimelig tid og på rimelige vilkår ville splitte Skandinavien, hvad de umuligt kunne have interesse i, idet nemlig den stærkeste magt, Sverige, faldt fra, hvortil kom, at Skandinavien i så fald ville være mere end dobbelt så udsat for et russisk angreb. Henvendt til Kraft udtalte Udenrigsministeren, at han ikke specielt havde taget afstand fra Atlanter-

havspagten. Han havde fremsat visse praktiske oplysninger om pagtens indhold - i det omfang dette var kendt - og havde fæstet sig ved, at der ikke i pagten indeholdtes en automatisk ikrafttrædende forpligtelse til at gå i krig i tilfælde af angreb mod en af medlemsstaterne. Vel betød et angreb på en stat angreb på alle, men dette var ikke nogen garanti, idet der herefter skulle holdes et møde af repræsentanter for medlemsstaterne, på hvilket det skulle besluttes, hvilke skridt de enkelte lande burde foretage sig. Der kunne nemt hengå flere dage, førend en sådan beslutning forelå, og i så fald ville en eventuel hjælp til Danmark komme for sent. Sverige var det eneste land, der var i stand til at yde omgående bistand.

Forsvarsministeren indskød, at Danmark ville være meget uheldigt stillet, såfremt man ikke kunne støtte sig til det svenske efterretningsvæsen.

Udenrigsministeren udtalte fremdeles henvendt til Kraft, at han ikke mente, at Rusland netop ville angribe i tilfælde af, at et eller flere af de skandinaviske lande sluttede sig til Atlanterhavspagten. Man måtte dog forudse en eller anden reaktion fra russisk side.

Kraft indskød, at russerne måske betragtede indgåelsen af en skandinavisk forsvarspagt på samme måde, som de så på tilslutning til en Atlanterhavspagt.

Udenrigsministeren anså det vel ikke for udelukket, at Rusland ville anlægge en sådan betragtning, men bemærkede, at der ikke forelå nogen begrundelse for et sådant standpunkt. Fremdeles henvendt til Kraft udtalte Udenrigsministeren, at han anså det for mere formålstjæntligt, at spørgsmålet om en fælles ledelse ikke blev taget op som et særligt punkt i en eventuel forsvarspagt.

Statsministeren var enig med Udenrigsministeren. Den opgave, der nu forelå, bestod i at skabe en enighed mellem de skandinaviske lande om, at Vestmag-

terne burde overbevises om det formålstjenlige i en skandinavisk forsvarspagt. Karlstad-mødet havde vist, at Norge ventede sig for meget af en Atlanterhavspagt. Statsministeren selv mente ikke, at en sådan pagt kunne afværge en russisk okkupation af Danmark. Danmark var i en særlig situation, derved at ethvert udenrigspolitisk skridt kunne udløse den fare for et russisk angreb, der allerede måtte antages at foreligge latent. Vi var derfor ikke i samme situation som Norge. En russisk besættelse af dette land var langt vanskeligere gennemførlig end en besættelse af Danmark. Regeringens stilling var den, at man ønskede at gøre alt for at erholde et skandinavisk forsvarsforbund. Lykkedes dette ikke, måtte man formentlig optage drøftelser om en eventuel Atlanterhavspagt, men Statsministeren mente ikke på nærværende tidspunkt at kunne love, at Danmark ville slutte sig til en sådan pagt. Hvad Sverige angik, var 90 o/c af befolkningen imod at slutte sig til en vestpagt.

Såfremt den amerikanske udenrigspolitik gik ud på at hjælpe de små lande til at bevare deres selvstændighed, måtte U.S.A. moralsk være forpligtet til at bistå et skandinavisk forsvarsforbund. Nogen interesse i at hindre et sådant forsvarsforbunds etablering kunne U.S.A. ikke have, så meget desto mere som den seneste udvikling syntes at vise, at U.S.A. ikke regnede krig for uundgåelig.

Regeringen var enig med Norge i, at en billigelse fra vestmagternes side måtte være en forudsætning for et sådant forbunds indgåelse. Ved det nu forestående møde i København ville det være opgaven at få Norge til ikke at stille for store krav om tilnærmelse mod vest og at søge at formå Sverige til at undgå formuleringer, der kunne støde vestmagterne.

Hauch udtalte, at han var særdeles tilfreds med den debat, der havde fundet sted. Alle nævnets med-

lemmer var enige om den overordentlige betydning, et skandinavisk forsvarsforbund ville have. Karlstad-mødets resultater var løfterige, men ikke så sikkert forankrede, at de ikke kunne rækkes. Der måtte derfor under mødet i København udvises en vis forsigtighed fra dansk side, således at man ikke risikerede at sprænge forhandlingerne.

Intet måtte forsømmes med hensyn til at overbevise U.S.A. om det formålstjenlige i et forsvarsforbund.

Forsvarsministeren anførte, at Karlstad-forhandlingerne havde vist, at Sverige betragtede det som en ufravigelig forudsætning for sin deltagelse i et forsvarsforbund, at det danske og det norske forsvar udbygges i væsentlig grad. Under forhandlingerne havde man været inde på, at Sverige under forudsætning af, at der fandtes en løsning på finansieringsspørgsmålet, godt kunne levere visse våben til Danmark og Norge. Der var dels tale om produktionen fra Bofors, dels om produktionen fra visse civile industrier, der kunne omstilles til krigsindustri.

Gustav Pedersen udtalte, at han gik ud fra, at alle var enige om, at man ikke under mødet i København burde stille betingelser udover, hvad der tidligere havde været fremsat.

Hvis et forsvarsforbund ikke realiseredes, opstod der en hel ny situation, som man ikke burde tage stilling til for øjeblikket. Han takkede Hauch, til hvis betragtninger han kunne slutte sig.

Starcke ønskede også at takke Hauch. Han spurgte Udenrigsministeren, om der havde været talt med Norge om, hvilke skridt de to lande burde foretage, såfremt forsvarsforbundet ikke kom til eksistens.

Kraft udtalte, at han ikke var enig med Statsministeren og Udenrigsministeren i deres bedømmelse af Atlanterhavspagten. Også han var enig med Hauch.

Statsministeren kunne være forvisset om, at alle nævnets medlemmer stod bag ham, og han udtalte håbet om, at et forsvarsforbund blev dannet.

Statsministeren indskød, at han havde erfaret, at nordmændene agtede at forsøge under mødet i København at drage svenskerne et stykke over mod vest.

Kraft henstillede, at regeringen nærmede sig mere det norske standpunkt på mødet i København, end dens medlemmer havde gjort under den pågående debat.

Edvard Sørensen takkede Udenrigsministeren for hans redegørelse om planerne for en henvendelse til vestmagterne.

Bomholt udtalte med henblik på formuleringen af en eventuel pagt mellem de skandinaviske lande, at han anså det for ønskeligt, at man af taktiske grunde bibeholdt udkastets bestemmelse om, at de udenrigspolitiske nævn fra de tre lande kunne mødes til fælles drøftelser. Det var vel sandsynligt, at en sådan bestemmelse ville gå ud i den endelige tekst, men det var vigtigt, at spørgsmålet ikke blev glemt.

Thorkil Kristensen gav sin tilslutning til det af Hauch anførte. Han foreslog, at man ved henvendelsen til U.S.A. fremførte, at det ville gøre et dårligt indtryk i Europa, hvis man fik det indtryk, at U.S.A. ville bestemme de skandinaviske landes udenrigspolitik - man ville derved give den kommunistiske propaganda et våben i hænde. Han henstillede, at der blev afholdt et nyt møde i nævnet inden det skandinaviske møde.

Statsministeren udtalte, at Danmark og Norge ikke havde forhandlet sammen bag Sveriges ryg. I Karlstad havde man imidlertid talt ud oprigtigt om det foreliggende spørgsmål. Sveriges og Norges repræsentanter havde været tilstede ved en lejlighed, hvor Statsministeren havde udtalt, at der var stor stemning i Danmark for, at Danmark og Norge skulle tilslutte sig Atlanterhavspagten, såfremt forsvarsforbundet ikke kom i stand.

Udenrigsministeren takkede Thorkil Kristensen for det af ham fremsatte forslag.

Bomholt foreslog, at det af Thorkil Kristensen ønskede møde i det udenrigspolitiske nævn erstattedes af et møde med de rigsdagsmænd, der blev udset til at deltage i mødet i København. Han foreslog, at et møde blev afholdt fredag den 21. kl. 14.00, såfremt der for Udenrigsministeriet forelå noget nyt vedrørende det skandinaviske spørgsmål.

Der fastsattes et nyt møde til mandag den 24. kl. 14.00. Det vedtoges at udsende et communiqué om nævnets seneste to møder. Kommuniquéet oplæstes af Udenrigsministeren og godkendtes.

Mødet sluttedes kl. 17.45.

Den 18. januar 1949.